

M

Kertomus kaivauksesta, jonka Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander suoritti Matti Bergströmin avustuksella kesällä 1971 Lempäälän Lempoisten kylässä Lietsamo-Kulju tien liittymän alle jääväällä alueella. Kaivaus käsitti alueen, joka on V.B. Luhon inventointikertomuksessa n:o 10 (kartta 1, s.33-34) ja jonka on kartoittanut ja valokuvannut A. Hackman v. 1917 ja 1928. Alueelta on myös A-L Hirviluodon tarkastuskertomus v:lta 1962 ja kertomus alustavasta koekaivauksesta vuonna 1970. -- Tähän kertomukseen liittyy 14 karttaa, 57 valokuvaa (filmien n:ot 36121-36185) sekä diapositiivit n:o ~~36423-36442~~ ⁴⁸¹⁻⁵⁰⁰ 36423-36442. Kaivauksesta saadut löydökset on luetteloitu KM:n esihistoriallisen osaston n:oilla 18507:1-382.

Kaivausalue sijaitsee Lempäälän Lempoisten kylässä Valkeakoskelle johtavan maantien eteläpuolella vastapäätä nykyistä terveystaloa vajaan kilometrin päässä Lempäälän kirkolta. Kyseinen alue jää kokonaisuudessaan Lietsamo-Kulju maantielle rakennettavan liittymän kuin myös väliaikaisen ohikulkutien alle. (Karttaliite 1). Kaivaus suoritettiin TVL:n myöntämillä varoilla 24.5-2.7 1971. Kaivausalue on osa so-
raharjua, joka rajoittuu pohjoisessa Lempäälä-Valkeakoski maantien leikkaukseen, idässä vanhaan maantiehen (osittain sen alle ja pohjoisnurkassa sen yli), etelässä Yrjö Väriön omistamaan tonttiin ja lännessä järveen. Harjulla oli kolme rakennusta. Kaivauksen alkaessa oli uuden liittymän penger työntynyt jo melkein kaivausalueen päälle ja se oli nostanut järven pohjasta lietettä yli vanhan rantaviivan. Varsinaisen kaivausalueen laajuus oli n. 1000 m², mutta koekuoppien ja -ojien avulla tutkittiin lisäksi n. 400 m². Tilanne kaivauksen alkaessa oli valokuvien 1 ja 2 mukainen (myös diapositiivi n:o 36423). Harjulla sijaitsevat talot olivat vielä osittain purkamatta ja maanpinnassa oli vahva roskakerros. Roskien ja talojen kiviperustusten poistaminen tapahtui siten, että jätteet työnnettiin puskutraktorilla

liejun alueelle. Tämän jälkeen alueelle luotiin yhtenäinen koordinaattijärjestelmä mielivaltaista nollapistettä käyttäen. Kiintopisteenä käytettiin TVL:n monikulmiopistettä Mp 65509, 82,98 (korkeus merenpinnasta) N43 ja kaivauksella käytetty punnitusluku oli 115. Pintapunnitus suoritettiin harjun suuntaisia linjoja pitkin, koska tällöin oli vielä osa roskista poistamatta eikä aluetta voitu vielä paaluttaa pohjois-etelä suuntaisten koordinaattilinjojen mukaan (Karttaliite 2).

Kaivausalueella tehtiin nyt koekuoppia ^{ja -ojia} ja tällöin todettiin pinta-
maakerroksen ja roskien vahvuudeksi n. 40-60 cm. Pintakerros poistettiin Vammastyyppisellä traktorikaivurilla, joka oli käytettävissä koko kaivauksen ajan (diapositiivi n:o ⁴⁹² 36424). Kone siirsi irtomaan vanhalle tielle, josta se lastattiin pyöräkuormaajalla autoihin poisvietyväksi. Kaiken kaikkiaan vietiin alueelta pois pintamaata ja soraa n. 280-300 m³.

Alueen pohjoisosassa vanhan tien länsipuolella sijainnut hiekkaisen maan alue on ilmeisesti sisältänyt ruumishauta-alueen.

Alueen tutkiminen suoritettiin pääasiassa tasokaivauksena ja kartat piirrettiin mahdollisista haudoista ja nokiläikistä. Kaivaustyövoimana oli kolme arkeologian opiskelijaa ja kahdeksan yhteiskoululaista paikkakunnalta.

KOHDE 1

- karttaliite 5
- valokuvat 30 ja 31
- diapositiivit ⁴⁹¹ 36433 ja ⁴⁹² 36434
- löydökset 18507:1, 3-23

Kohde 1 sijaitsi vanhan tien vieressä olevassa nokimaan alueessa lähinnä ruudussa 56/116 ^{ja se oli} (kaakko-luode) suuntaisena ^{nen} ja suorakaiteen muotoisena ^{nen} tummana läikkänä, ^{jonka} vaikkakin rajat olivat hyvin epämääräiset ja epäselvät. Suuruus oli n. 190 x 90 cm ja ^{pohjan} (syvyys) ^{maanpinnasta} n. 50-55 cm. Kun pintakerros oli poistettu, paljastui alta muutamia isompia kiviä ja läikän luoteispäästä pääkallo (diapositiivi ⁴⁹² 36434), jonka vieressä oli ihmisen hampaita. Läikästä löytyi lisäksi jonkin verran maastunutta ja palanutta luuta, muutamia saviastian paloja, kvartseja sekä maastunutta puuta, mutta tätä oli niin vähän, että on kyseenalaista, voidaanko se tulkita arkun jäännöksiksi. Löydöksinä oli rautaveitsi (18507:1), raudanpaloja, kaksi pronssista kulkusnapin puolikasta (18507:3, 4), pronssisormus (18507:9), pronssinen kaksoiskartion muotoinen esineen katkelma (18507:13), pronssirenkaan katkelmia, pronssin

palasia sekä pennin raha v:lta 1867 (18507:13).

Kyseessä lienee osittain tuhoutunut ruumishauta.

KOHDE 2

- karttaliitteet 6-10
- valokuvat 32-37
- diapositiivit ⁴⁰³36435 ja ⁴⁰⁴36436
- löydökset 18507:24-47

Kohde 2 sijaitsi ruuduissa 54-55/109-110 ^{ja se oli} lounas-koillinen ^s suuntaisen suorakaiteen muotoisena ^{nen} ^{nen} ^{läikkä} alueena. Sen suuruus oli n. 240 x 200 cm ja syvyys maanpinnasta n. 150 cm. Kun ko. alueelta poistettiin pensaita ja pintamaata n. 50 cm vahvuinen kerros, oli paikalla tumma multa-alue. Multaa poistettaessa alkoi n. 75-90 cm syvyydessä maanpinnasta hahmottua läikkää kirtävä kivikehä, joka koostui läpimitaltaan n. 20-30 cm olevista kivistä paikoin yksi- ja paikoin kaksikerroksisena. Kivikehän sisustassa oli myös runsaasti kiviä ilman mitään järjestystä. Multakerros jatkui läikän pohjaan saakka, mutta syvemmälle mentäessä sen puupitoisuus kasvoi. N. 1m syvyydessä alkoi hahmottua kivikehän sisäpuolella reunoja kiertävä puujuova, joka vahveni pohjaan mentäessä. Paikoin oli puujuovassa tuohta. N. 130 cm syvyydessä oli puupohja ja reunapuiden vahvuus oli n. 9-14 cm. Puupohjan alla 150 cm syvyydessä oli puhdasta soraa. Läikästä löytyi maastuneen luun palasia ja tiilenkappaleita, olipa pohjalla melkein kokonainen tiiliskivi. Muutamia hiilenpaloja oli myös sekä lasinpaloja ja yksi pullon pohjapala. Löydökset olivat pääasiassa rautanauvoja tai niiden katkelmia sekä raudanpaloja.

Kyseessä ^{oli} lienee paikallisten asukkaiden arvelujen mukaan nahanliotusallas.

KOHDE 3

- karttaliitteet 11-13
- valokuvat 38-43
- diapositiivit ⁴⁸⁴36426, ⁴⁹⁵⁻⁴⁹⁷36437-36439
- löydökset 18507:48-56

Kohde 3 sijaitsi lähinnä ruuduissa 50-51/103 ^{ja se oli} lounas-koillisen suorakaiteen muotoisena ^{nen} ^{nen} ^{nen} pyöreäkulmaisena läikkänä. Sen suuruus oli n. 225 x 125 cm ja syvyys maanpinnasta n. 100-120 cm. Läikän päällä oli n. 25-30 cm vahvuinen ruokamultakerros, jonka alta paljastui soran saven ja mullan sekainen kerros, joka oli paikoin erittäin kovaa. Läikän koillispäässä oli runsaasti pieniä kiviä. Hiiltyneitä ja maastuneita puun palasia esiintyi runsaasti etenkin eteläsivulla. Ne

olivat osaksi ristikkäin, mutta mitään selvää rakennetta ei saatu esiin (ks. karttaliite 11-13 ja valokuvat 40-42). Varsinkin pinta-kerroksessa olevat puut olivat hiiltyneitä. Löydökset olivat rautaesineen katkelmia, maantuneita luunpalasia ja tiilen kappaleita.

KOHDE 3a

- vain yleiskartassa
- löydökset 18507:57-60

Kohde 3a sijaitsi kohteen 3 vieressä ruuduissa 51/101-102 pohjois-etelä suuntaisena. Se oli lähinnä epämääräisen muotoinen, suuruudeltaan n. 170 x 115 cm. Maa läikässä oli kellertävää hiekkaa ja sen vahvuus vaihteli 8-10 cm:iin. Läikästä tavattiin tiilen kappaleita ja maantuneen luun paloja, löydöksinä oli rautaesineen katkelmia, mm. veitsen pala (18507:57) ja tulusraudan katkelma (18507:58).

KOHDE 4

- vain yleiskartassa
- valokuva 46

Kohde 4 sijaitsi ruutujen 51-52/110-112 alueella ^{ja se oli} pohjois-eteläsuuntaisena kivikasana. Se oli lähinnä suorakaiteen muotoinen ja kooltaan n. 270 x 180 cm ja sen syvyys oli n. 65 cm. Pintamaan alta paljastui kivikasa, jota suuremmat kivet ympäröivät muilta paitsi eteläsivulta. Täytteenä oli pienempiä kiviä ja soraa. Kivikasasta ja sen alta ei tavattu mitään löytöjä.

KOHDE 5

- vain yleiskartassa
- valokuvat 47 ja 48

Kohde 5 oli kivikasa, joka sijaitsi ruutujen 50-51/114-116 alueella pohjois-eteläsuuntaisena. Se oli lähinnä suorakaiteen muotoinen ja kooltaan noin 330-x 200 cm sekä syvyydeltään n. 65 cm. Kivikasa paljastui heti pintamaan alta. Eteläpäässä oli isompien kivien muodostama muusta kivikasasta hieman irrallinen kasa. Kaikki kivet olivat palosta tummuneita n. 30 cm matkalla ylimmästä kerroksesta, mutta kivien alta ei tavattu mitään mainittavaa.

KOHDE 6

- vain yleiskartassa
- valokuvat 49-51

Kohde 6 oli kivikasa, joka sijaitsi ruutujen 49/121-122 alueella

pohjois-etelä suuntaisena. Se oli lähinnä suorakaiteen muotoinen ja kooltaan n. 220 x 110 cm sekä syvyydeltään n. 40 cm. Heti pintamaan alta paljastui kivikasa, jossa oli muutama iso kivi ja runsaasti pieniä kiviä ja soraa. Mitään löytöjä ei tavattu kivikasasta eikä sen alta.

KOHDE 7

- vain yleiskartassa
- valokuvat 50 ja 52

Kohde 7 sijaitsi ruutujen 47-48/122 alueella ^{ja se oli} pohjois-etelä suuntaisena kivikasana. Se oli lähinnä suorakaiteen muotoinen ja kooltaan n. 185 x 85 cm sekä syvyydeltään n. 30 cm. Pintamaan alta paljastui soransekainen kivikasa, josta ei tavattu mitään löydöksiä kuten ei myöskään sen alta.

KOHDE 8

- karttaliite 5
- löydökset 18507:2, 61-67

Kohde 8 oli nokiläikkä, joka sijaitsi ruudussa 54/117 sen oikeassa ylänurkassa. Se oli pyöreähkö muodoltaan ja halkaisijaltaan n. 25-30 cm ja sen syvyys oli n. 30 cm. Kivet ympäröivät läikkää itä- ja eteläpuolelta. Läikästä löytyi saviastian paloja, palanutta savea ja palaneita luun siruja sekä pronssinen rannerenkaan katkelma (18507:61), pronssinen soljen neula (18507:62) ja pronssinen soljen pään pala (18507:63).-Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 100 cm.

KOHDE 9

- vain yleiskartassa
- löydökset 18507:68-69

Kohde 9 sijaitsi ruudussa 61/106. Se oli pyöreähkö nokiläikkä, jonka halkaisija oli n. 65 cm ja syvyys n. 20 cm. Kyseessä oli vähänokinen läikkä, jossa löydöksinä oli palaneita luita ja kvartsinpalanen.

- Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 115 cm.

KOHDE 10

- karttaliitteet 5 ja 14
- valokuvat 22, 23 ja 25
- diapositiivit ⁴⁹⁸36440 ja ⁴⁹⁹36441
- löydökset 18507:70-79, 329, 335, 336, 361-364.

Kohde 10 sijaitsi ruuduissa 57-59/109-110. Se muodostui itä-länsi suuntaisesta kivikasasta, joka muistutti lähinnä pyöreäkulmaista suo-

rakaidetta. Sen koko oli n. 400 x 190 cm. Ohut turvekerros ja sora muodostivat kiveyksen päälle keskimäärin 80 cm vahvan kerroksen. Kiveyksen vahvuus oli n. 40-80 cm ja se muodostui pääosin 20-40 cm suuruisista kivistä. Kiveyksen länsipäässä oli suuri kivi, joka ulottui selvästi muun kiveyksen yläpuolelle. Haudan tarkkaa syvyyttä ei voitu havaita soramaassa, mutta löytöjen sijaintien perusteella arvioitu syvyys maanpinnasta on n. 140-150 cm (karttaliite 14, katkoviiva). Haudassa oli nokiläikkiä. Haudan itäpäättä ei voitu myöskään tarkkaan osoittaa, koska maantien pohjan irtonaiset kivet jatkuivat haudan kiveyksen alueelle. Haudasta tavattiin maatonutta luuta (pääkallon palasia), hiiltä, saviastian pala ja runsaasti raudan palasia sekä pronssinen hevosenkenkäsoljen nuppi (18507:71). Kyseessä lienee ruumishautaus.

(Koeojaa kaivettaessa tuhoutui osa haudan kiveyksestä, koska kiveys ei vielä tässä vaiheessa erottautunut siitä ympäröivästä maasta.)

KOHDE 11

- karttaliite 5
- löydökset 18507:80-85

Kohde 11 oli pyöreähkö nokiläikkä, joka sijaitsi ruudussa 53/120 linjan 120 molemmin puolin. Sen halkaisija oli n. 30-35 cm ja syvyys n. 12 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palaneita luita, kvartsin paloja, pronssilangan pala (18507:80) sekä pronssispiraaleja (18507:81 ja 82). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 105 cm.

KOHDE 12

- karttaliite 5
- löydökset 18507:86-90

Kohde 12 sijaitsi ruudussa 53/119 muodostaen epämääräisen, lähinnä soikiomaisen nokiläikän, jonka koko oli n. 60 x 70 cm ja syvyys n. 7 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palanutta luuta, raudan pala ja pronssispiraaleja (18507:87 ja 88). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 105 cm.

KOHDE 13

- karttaliite 5
- löydökset 18507:91-96

Kohde 13 sijaitsi pisteen 53/120 ympärillä. Se oli pyöreähkö nokiläikkä, jonka halkaisija oli n. 30-40 cm ja syvyys n. 13 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, maatonutta ja palanutta luuta, pronssiesineen pala (18507:91), kartiomainen pronssiesineen päätteosa (18507:92) sekä haljennut helmi (18507:93). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 120 cm.

KOHDE 14

- karttaliite 5
- löydökset 97-100

Kohde 14 sijaitsi ruuduissa 54-55/118. Kyseessä oli kaksi toisiinsa itä-länsi suunnassa yhtynyttä pyöreähköä nokiläikkää, joiden halkaisija oli n. 40 cm ja syvyys n. 17 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palanutta luuta, kvartsin paloja sekä pronssinen esineen katkelma (18507:97). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 105 cm.

KOHDE 15

- karttaliite 5
- löydökset 18507:101-105, 144-146

Kohde 15 sijaitsi ruuduissa 52-53/121 ja muodostui itä-länsi suunnasta soikiomaisesta nokiläikästä, jonka koko oli n. 50 x 35 cm ja syvyys n. 36 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palanutta luuta, kvartsin paloja, pronssin paloja, pronssispiraali (18507:146) sekä pronssiesine (18507:102). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 150 cm.

KOHDE 16

- karttaliite 5
- löydökset 18507:106-113

Kohde 16 sijaitsi pääosin ruudussa 53/121 ja se oli lähinnä pyöreäkulmaisen suorakaiteen muotoinen pohjois-etelä suuntainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 75 x 45 cm ja syvyys n. 23 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palanutta luuta, kvartsin paloja, raudan paloja, rautaniitti (18507:107), pronssiesineen paloja sekä pronssispiraali (18507:109). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 140 cm.

KOHDE 17

- karttaliite 5
- löydökset 18507:114-119, 147

Kohde 17 sijaitsi ruudussa 54/119. Se oli lähinnä pyöreähkö nokiläikkä, jonka halkaisija oli n. 25-30 cm ja syvyys n. 17 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palanutta luuta, kvartsin paloja, raudan pala, rautaveitsi (18507:115) sekä pronssispiraali (18507:114). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 115 cm.

KOHDE 18

- karttaliite 5
- löydökset 18507:120-122

Kohde 18 sijaitsi ruudussa 54/118-119 linjan 119 molemmin puolin.

Kyseessä oli soikiomainen itä-länsi suuntainen nokiläikkä, jonka koko oli noin 45 x 30 cm ja syvyys n. 12 cm. Löytöinä oli saviastian paloja, palanutta luuta ja kvartsin paloja. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 110 cm.

KOHDE 19

- karttaliite 5
- löydökset 18507:123-126

Kohde 19 sijaitsi ruudussa 54/120. Se oli pohjois-etelä suuntainen soikiomainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 45 x 35 cm ja syvyys n. 27 cm. Löydöksinä oli saviastian paloja, palanutta luuta, kvartsin paloja sekä pronssinen spiraali (18507:123). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 125 cm.

KOHDE 20

- karttaliite 5

Kohde 20 sijaitsi ruudussa 54/118-119 linjan 119 molemmin puolin. Se oli itä-länsi suuntainen soikiomainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 30 x 20 cm ja syvyys n. 25 cm. Löydöksenä oli puuta, joka muodosti suorakulmaisen rakenteen muistuttaen lähinnä arkun nurkkaa. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 120 cm.

KOHDE 21

- karttaliite 5
- löydökset 18507:148-151

Kohde 21 sijaitsi ruuduissa 56-57/117-118 linjan 57 molemmin puolin (vanhan tien alla). Se oli kapea pitkä pohjois-etelä suuntainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 125 x 35 cm ja syvyys n. 40 cm. Löydöksinä oli sulaneita pronssin paloja, pronssin paloja sekä pronssispiraali (18507:150). - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 160 cm.

KOHDE 22

- karttaliite 5

Kohde 22 sijaitsi ruudussa 52/123. Se oli itä-länsi suuntainen soikiomainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 50 x 20 cm ja syvyys n. 11 cm. Mitään löydöksiä ei tavattu. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 140 cm.

KOHDE 23

- karttaliite 5

Kohde 23 sijaitsi ruudussa 52/123. Se oli luode-koillinen suuntainen soikiomainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 55 x 25 cm ja syvyys n. 14 cm. Mitään löydöksiä ei tavattu. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 140 cm.

KOHDE 24

- karttaliite 5
- löydökset 18507:152

Kohde 24 sijaitsi ruudussa 53/123. Se oli pyöreähkö nokiläikkä, jonka halkaisija oli n. 15 cm ja syvyys n. 15 cm. Löydöksenä oli raudanpala. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 150 cm.

KOHDE 25

- karttaliite 5
- Kohde 25 sijaitsi ruudussa 53/123. Se oli pyöreähkö nokiläikkä, jonka halkaisija oli n. 30-35 cm ja syvyys n. 16 cm. Mitään löydöksiä ei tavattu. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 150 cm.

KOHDE 26

- vain yleiskartassa
- Kohde 26 sijaitsi ruudussa 60/107. Se oli pyöreähkö vähänokinen läikkä, jonka halkaisija oli n. 30 cm ja syvyys n. 10 cm. Läikästä ei tavattu mitään löydöksiä. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 110 cm.

KOHDE 27

- vain yleiskartassa
- Kohde 27 sijaitsi ruudussa 60/107. Se oli pyöreähkö vähänokinen läikkä, jonka halkaisija oli n. 35 cm ja syvyys n. 8 cm. Läikästä ei tavattu mitään löydöksiä. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 110 cm

KOHDE 28

- vain yleiskartassa
- Kohde 28 sijaitsi ruudussa 61/106. Se oli pyöreähkö vähänokinen läikkä, jonka halkaisija oli n. 40 cm ja syvyys n. 8 cm. Läikästä ei tavattu mitään löydöksiä. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 120 cm

KOHDE 29

- vain yleiskartassa
- Kohde 29 sijaitsi ruudussa 62/104. Se oli pyöreähkö vähänokinen läikkä, jonka halkaisija oli n. 60 cm ja syvyys n. 10 cm. Läikästä ei tavattu mitään löydöksiä. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 120 cm.

KOHDE 30

- vain yleiskartassa

Kohde 30 sijaitsi ruudussa 66/102. Se oli pyöreähkö vähänokinen läikkä, jonka halkaisija oli n. 60 cm ja syvyys n. 54 cm. Mitään löydöksiä ei tavattu. - Läikän etäisyys maanpinnasta oli n. 120 cm.

KOHDE 31

- vain yleiskartassa

Kohde 31 sijaitsi ruudussa 48/104. Se oli pyöreähkö vähänokinen läikkä, jonka halkaisija oli n. 35 cm ja syvyys n. 7 cm. Läikän kaakkoispuolella oli tummien juovien muodostama suorakaiteen muotoinen alue, jonka koko oli n. 75 x 30 cm. Mitään löydöksiä ei tavattu. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 75 cm.

KOHDE 32

- vain yleiskartassa

Kohde 32 sijaitsi ruudussa 49/100. Se oli lähinnä suorakaiteen muotoinen pohjois-etelä suuntainen tummahko läikkä, jonka koko oli n. 85 x 50 cm ja syvyys n. 10 cm. Mitään löydöksiä ei tavattu. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 65 cm.

KOHDE 33

- vain yleiskartassa

Kohde 33 sijaitsi ruudussa 56/121. Se oli pyöreä kivikasa, jossa kivien keskimääräinen koko oli n. 10 cm. Kivikasan halkaisija oli n. 30 cm ja syvyys n. 28 cm. Kivien väliset raot olivat täynnä nokea ja hiiltä. ~~Muita~~ löydöksiä ei tavattu. Kyseessä saattaa olla liesi. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 165 cm.

KOHDE 34

- vain yleiskartassa

- löydökset 18507:127-131

Kohde 34 sijaitsi ruudussa 53/124. Se oli pohjois-etelä suuntainen soikiomainen nokiläikkä, jonka koko oli n. 40 x 35 cm ja syvyys n. 7-10 cm. Löydöksenä oli raudan paloja ja palanutta luuta. - Läikän pohjan etäisyys maanpinnasta oli n. 150 cm.

KOHDE 35

- vain yleiskartassa

- valokuvat 55-57

- diapositiivit ~~36442~~ 500

- löydökset 18507:132-143

Kohde 35 sijaitsi pääosin ruuduissa 46/123-124. Kyseessä oli kaakko-luode suuntainen suorakaiteen muotoinen tumma läikkä, jonka koko oli

(maanpinnasta oli pohjaan n. 95 cm)

n. 175 x 100 cm ja syvyys n. 40 cm. Tumman alueen sisäpuolella muodostui vähitellen selvä puureunainen suorakulmainen "laatikko", jonka koko oli n. 150 x 70 cm. Sen nurkissa oli havaittavissa, että laudat oli liitetty yhteen salvostekniikalla. Lisäksi oli puussa nauvoja. Löydöksinä oli palanutta luuta, rautainen veitsen terä (18507:137), pronssinauhaa (18507:136), kaksi pronssihelaa (18507:132 ja 134), pronssiketjua (18507:133), kaksi 10 pennin rahaa (18507:135 ja 138), pronssinappi (18507:140) ja helmi (18507:143).

Paikallisten asukkaiden arvelun mukaan puurakenne kuului nahanliotusaltaaseen, jota paikallaa sunut suutari oli käyttänyt.

KOHDE 36

- vain yleiskartassa
- valokuvat 53, 54, 56 ja 57
- diapositiivi ~~36442~~⁵⁰⁰

Kohde 36 sijaitsi ruuduissa 47-48/119-120. Kyseessä oli lounas-koillinen suuntainen suorakaiteen muotoinen tumma läikkä, jonka koko oli n. 190 x 90 cm ja syvyys n. 80 cm. Tumman alueen sisäpuolelle muodostui vähitellen selvä puureunainen suorakulmainen "laatikko", jonka koko oli n. 145 x 65 cm. "Laatikon" täyttemaassa oli runsaasti puunpalasia, maatuneita luita, rautaromua ja kymmenkunta nahkakengän jäännöstä.

Paikallisten asukkaiden mukaan tämäkin oli nahanliotusallas.

Lisäksi tavattiin kohteen 5 lounaispuolelta ruuduista 48-50/112-114 rakennelma, joka muistuttaa lähinnä kellaria tms. vastaavaa rakennelmaa. Se oli kooltaan n. 250 x 250 cm suuruinen ja nelikulmainen. Kiviseinämät ympäröivät sitä muilta paitsi lounaissivulta. Kiviseinien sisäpuolella oli täyttemaana erittäin kovaa tiilensekaista savimaata. Löydöksenä oli raudanpala (ks. valokuvat 29, 44, 45 ja 57).

Toinen kellarikuoppa tavattiin kaivausalueen itäosasta ruuduista 68-71/111-114. Osa siitä näkyi jo maanpäälle ja kyseessä lieneekin varsin nuori rakennelma, koska seinämät olivat betonista.

Kaivauksen lopuksi tehtiin alueelle lukuisia koeojia (yleiskartassa ohuin katkoviivoin merkityt ojat), jotka ulottuivat keskimäärin n. 50 cm kaivetun tason alapuolelle. Näistä ei tavattu enää mitään nokiläikkiä tai löydöksiä.

Helsinki 3.12.1971

Matti Bergström

Matti J. Bergström

Kaivauksen antamien tulosten perusteella näyttää siltä, että paikalla on ruumishautojen lisäksi ollut myös polttohautauksia. Ilmeisesti tietyömiehet, jotka ottivat talteen vuonna 1917 löydettyjen hautojen esineistön, eivät kiinnittäneet huomiota muuhun kuin luurankoihin ja sotkivat näitä etsiessään polttokalmistomaan, palaneet luunsirut ja esineen katkelmat tien täytemaahan, sillä nokiläikät vaikuttivat kaikki alkuperäisestä ympäristöstään irroitetuilta maakasoilta. Myös ne kaksi ruumishautaa (kohteet 1 ja 10), joista tavattiin selviä jälkiä, olivat melkoisesti myllerrettyjä, haudassa 1 vain pääkallo ja sen lähin ympäristö vaikutti koskemattomalta, haudassa 10 pääpuoli (idässä) oli tuhoutunut ja koeoja, johon jouduttiin turvautumaan hautojen löytämiseksi, kulki sen keskeltä. Koeoja ei kuitenkaan ulottunut pohjakerrokseen asti. Ruumishaudat ovat ilmeisesti olleet melko köyhiä, kun sen sijaan täysin tuhoutunut polttokalmisto-osa olisi saattanut olla mielenkiintoinen tutkittava ennen hävittämistään. Kaivauksen esinemateriaali onkin nähtävästi suurimmaksi osaksi peräisin polttohautauksista sekä niistä myöhemmistä rakennelmista, joita mäellä oli.

Helsinki 3.12.1971

Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander

Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander

Kaivauksen diapositiiviluettelo:

- 481 }
36423 } yleiskuva lännestä harjulle, jossa oli vielä taloja
482 }
36424 } pintamaan poistoa Vammas-traktorikaivurilla
483 }
36425 } yleiskuva kaivausalueelle tien penkereeltä koeojia ja -kuoppia
tehtäessä
484 }
36426 } koekuoppa läikän 3 kohdalla
485 }
36427 } yleiskuva lännestä harjulle kaivauksen toisella viikolla
486 }
36428 } yleiskuva kaivausalueelle tien penkereeltä, pintasoran poistoa
36429 } yleiskuva kaivausalueelle tien penkereeltä, pintakerros pois-
487 } tettu ja osa läikistä näkyvissä
488 }
36430 } yleiskuva kaivausalueelle tien penkereeltä, alueen pohjoisosa
näkyvissä
489 }
36431 } sama kuin 36430
490 }
36432 } läikän kuvaamista käyttäen apuna "valokuvaustornia"
491 }
36433 } nokimaan alue, jossa hauta 1 sijaitti,
492 }
36434 } pääkallo haudassa 1
493 }
36435 } läikkä 2 kuvattu "tornista", lähinnä lännestä, kivireunus näkyvissä
494 }
36436 } läikkä 2 etelästä, kivireunus näkyvissä
495 }
36437 } läikkä 3, ensimmäinen kerros, kuvattu "tornista" lännestäpäin
496 }
36438 } läikkä 3, osa puunpalasista näkyvissä, kuvattu lännestä
497 }
36439 } läikkä 3, pohjakerros ja puunpalaset näkyvissä, kuvattu lännestä
498 }
36440 } hauta 10, kivikerros paljastettuna, kuvattu etelästä
499 }
36441 } hauta 10, kivikerros paljastettuna, kuvattu idästä
500 }
36442 } nahanliotusallat (35 ja 36), kuvattu pohjoisesta, etualalla
pohjoisempi nahanliotusallas (35).

LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P.-L. LEMTOSALO-HILANDER 1971

Tieskartta

Metsäkartta 1:100

Kp. pl. 115 (TVL:n maankäyttöoprote (Mp.) 65509, 82 58 N43)

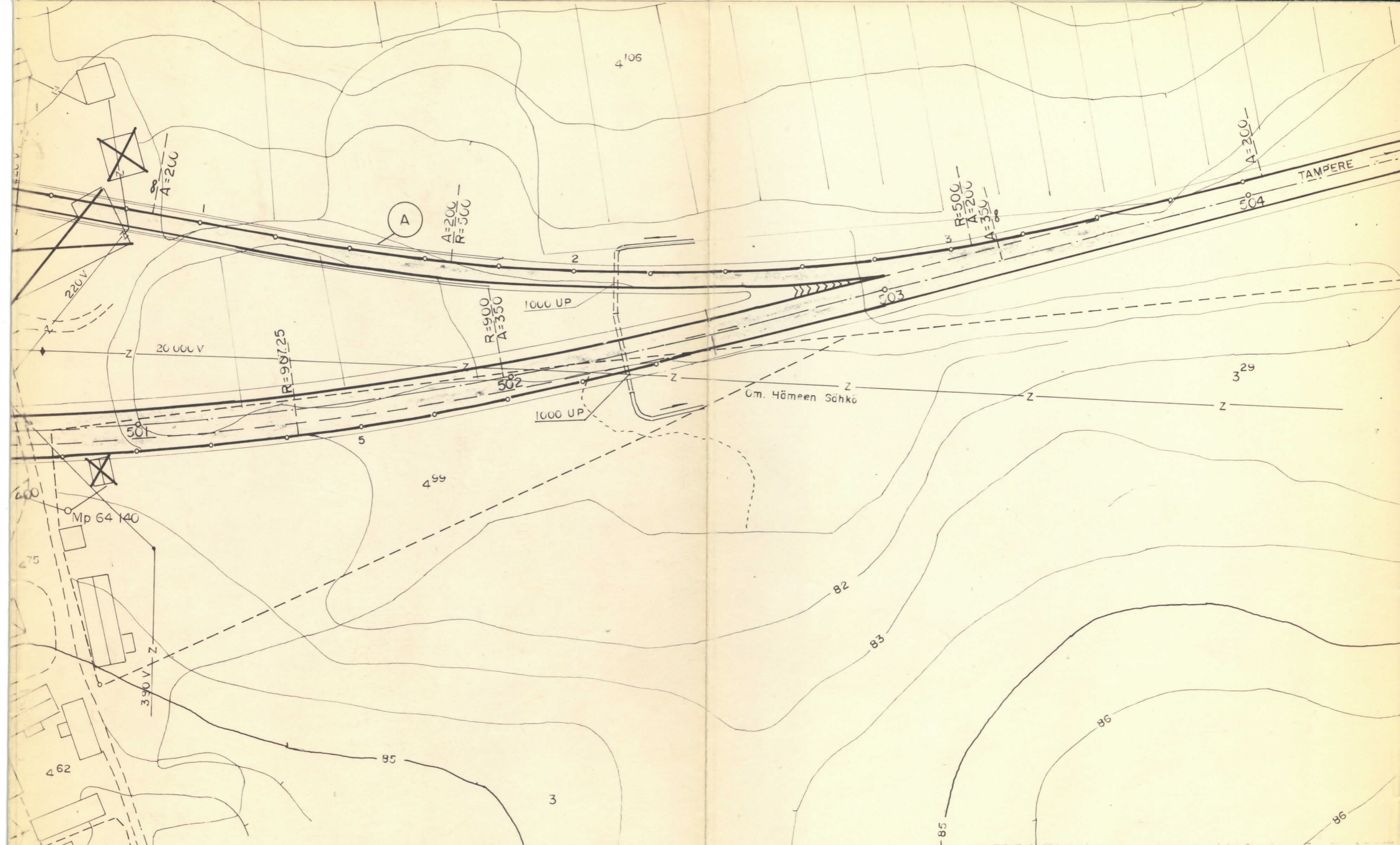
0 2m

- PUUTA
- MILLUOVIJA
- MAATUNUTTA LUUTA
- TILEN PALOJA
- RONSSIA
- RAUTAA

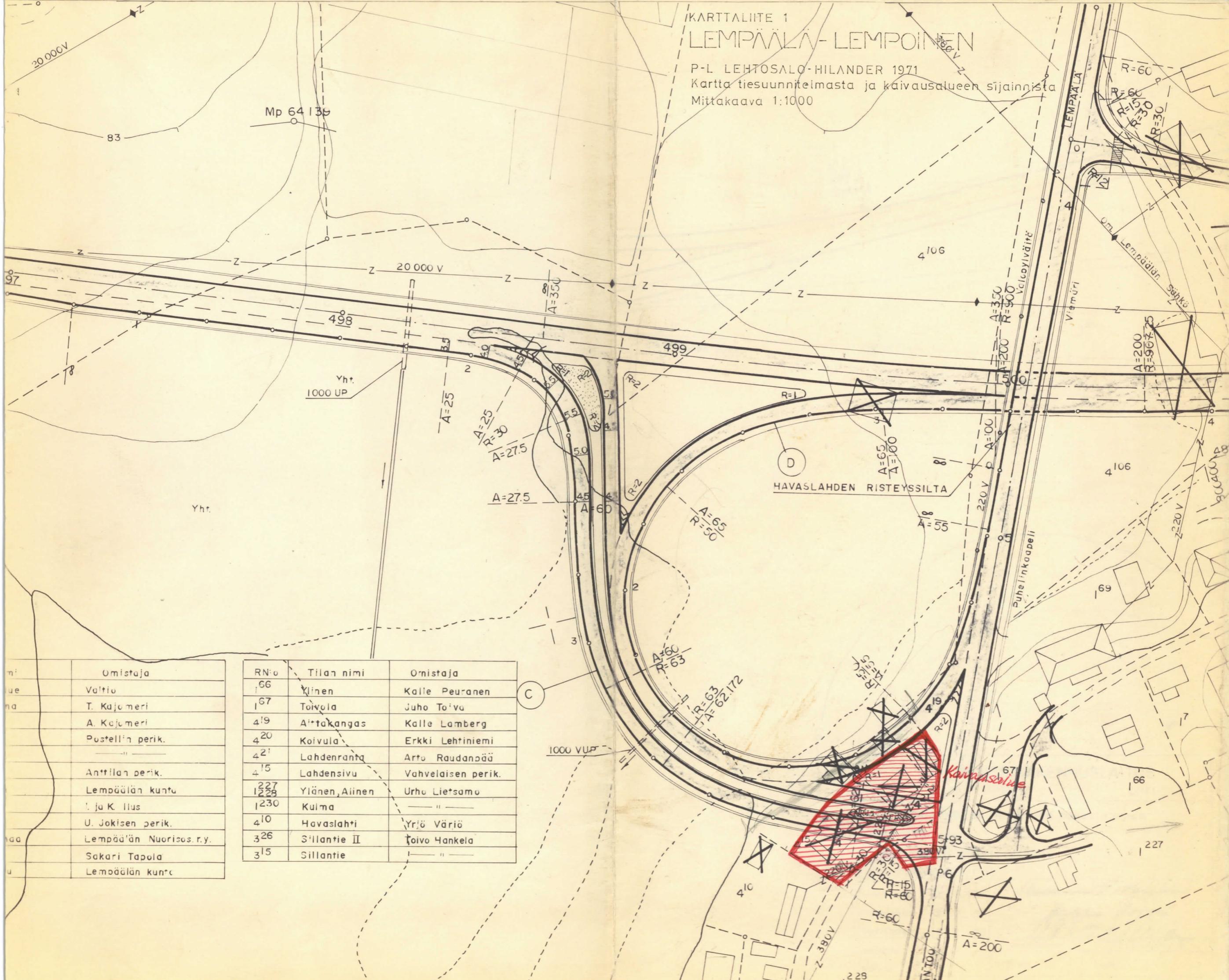
- = saviastianpaloja
- = ensimmäiset koeojat
- = kaivauksen lopussa tehdyt koeojat

Karttaan ei ole merkitty kaikkia löytöjä, mutta siitä näkyy, mihin löydökset keskittyivät.

KARTTALIITE 1
LEMPÄÄLÄ-LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971
Kartta tiesuunnitelmasta ja kaivausalueen sijainnista
Mittakaava 1:1000

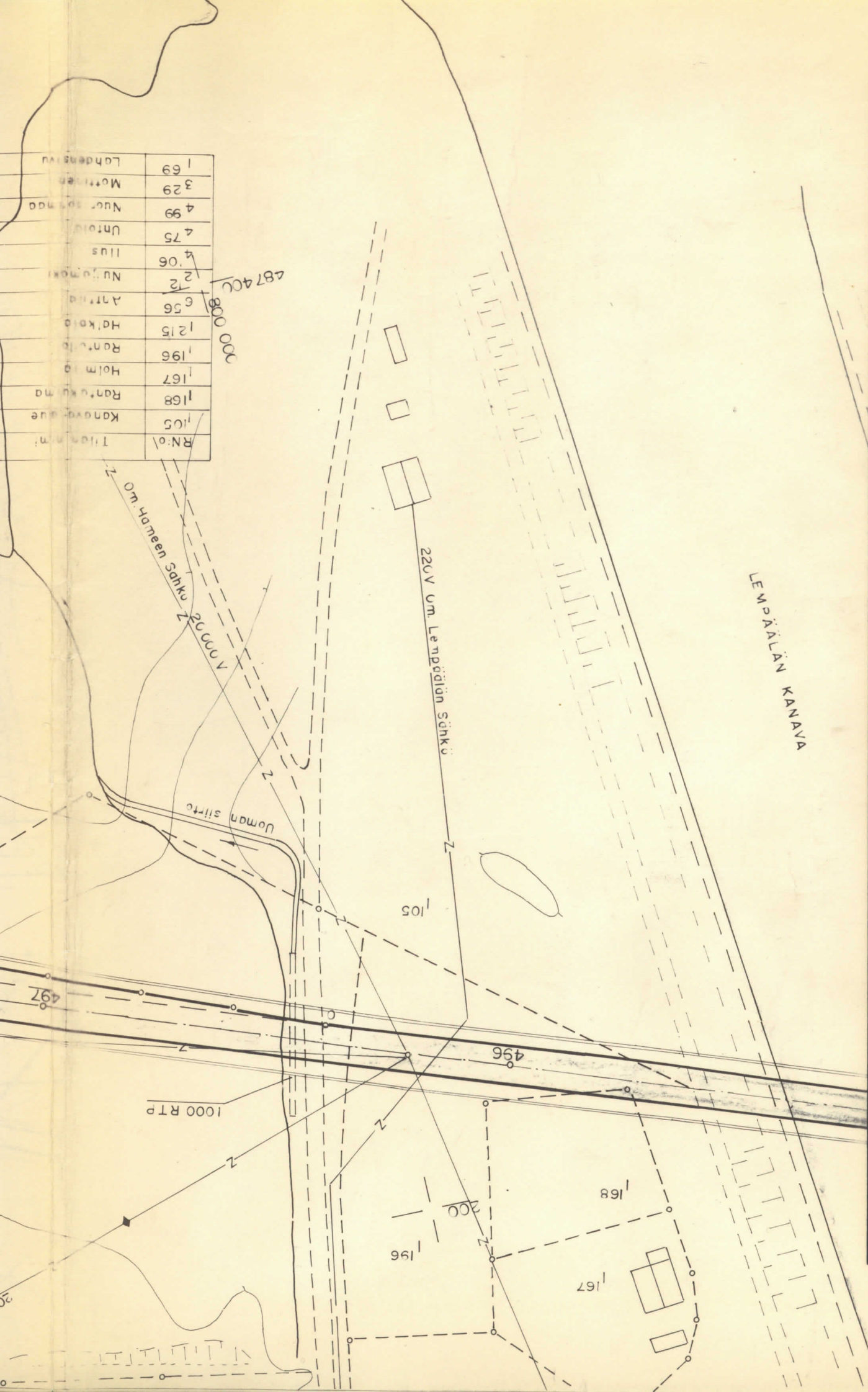

ni	Omistaja
ue	Valtio
na	T. Kajmeri
	A. Kajmeri
	Postellin perik.
	"
	Anttilan perik.
	Lempäälän kunta
	I. ja K. Ilus
aa	U. Jokisen perik.
	Lempäälän Nuorisos.r.y.
	Sakari Tapola
u	Lempäälän kunta

RN:o	Tilan nimi	Omistaja
66	Ylinen	Kalle Peuranen
167	Toivola	Juho Toiva
419	Aittakangas	Kalle Lamberg
420	Koivula	Erkki Lehtiniemi
421	Lahdenranta	Arto Raudanpää
415	Lahdensivu	Vahvelaisen perik.
227	Ylänen, Alinen	Urho Lietsamo
1230	Kulma	"
410	Havaslahti	Yrjö Väriö
326	Sillantie II	Toivo Hankela
315	Sillantie	"

RN:01	169	Lohdennälvä
	329	Mottinen
	499	Nurminen
	475	Untola
	406	Ilus
	272	Nurminen
	656	Ahtinen
	1215	Häkkinen
	1196	Rantala
	1167	Holmala
	1168	Rantala
	1105	Kangas
		Tilasto

LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971

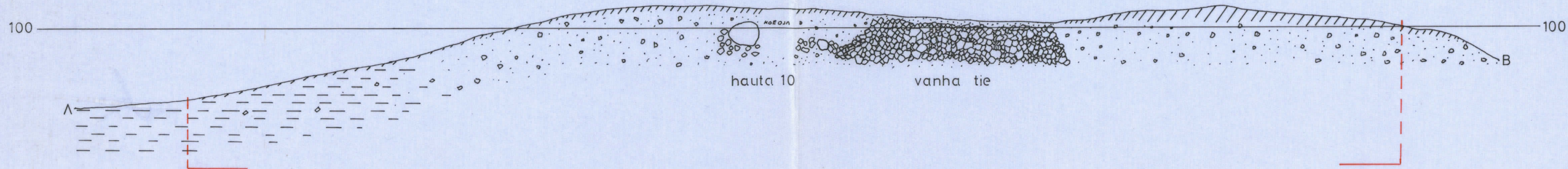
Poikkileikkaus A-B harjusta

Mittakaava 1:100

Kp.pl. 115

Kaivausalueen rajat merkitty punaisella

- TURVETTA
- SORAA
- KIVIKKOA
- SAVEA

LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971

LÄIKKÄ 3, II kerros

Mittakaava 1:10

Kp.pl. 115

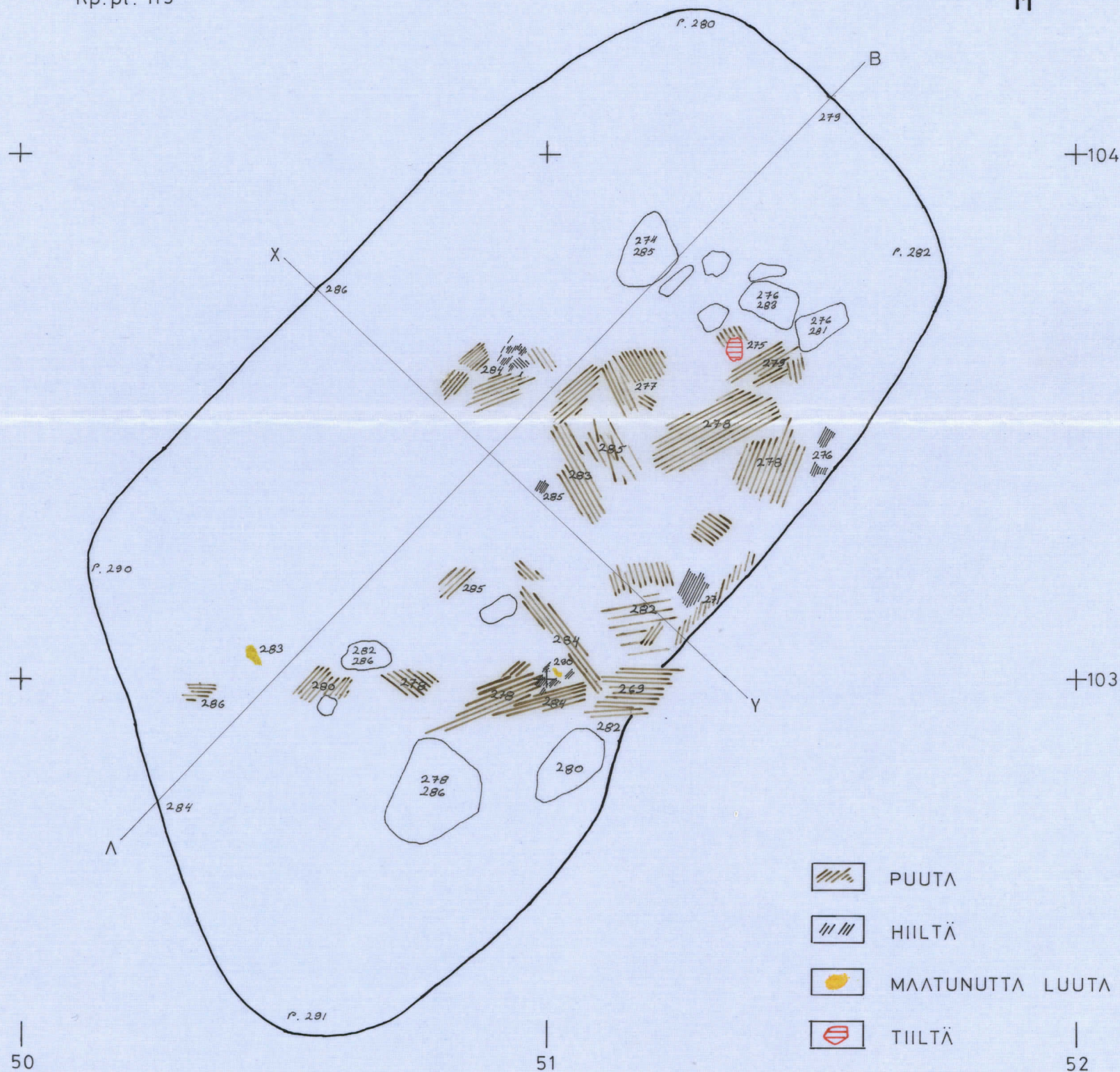
LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971

LÄIKKÄ 3, pohjakerros

Mittakaava 1:10

Kp.pl. 115

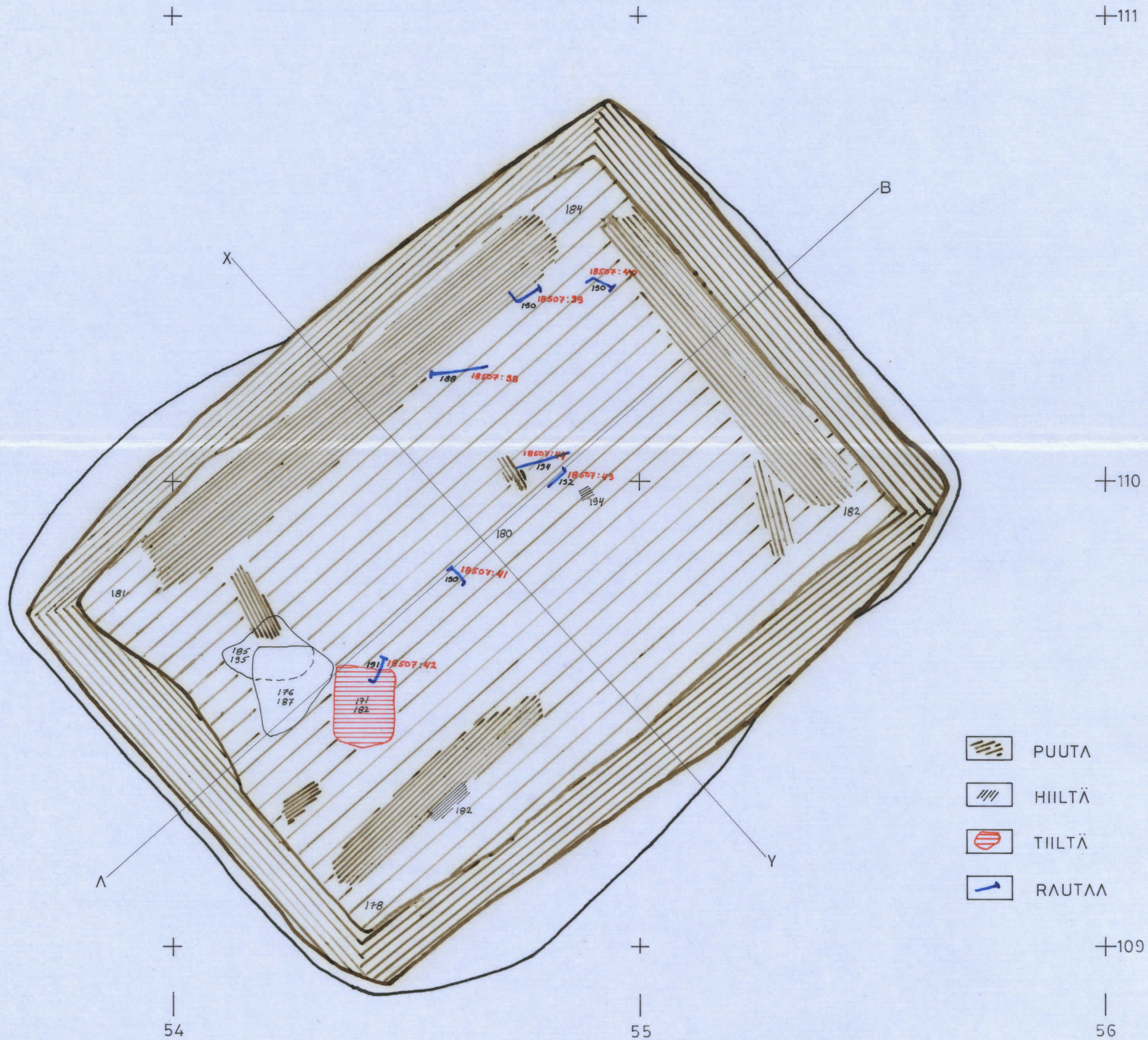
LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971

LÄIKKÄ 2, pohjakerros

Mittakaava 1:10

Kp. pl. 115

LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971

LÄIKKÄ 2, IV kerros

Mittakaava 1:10

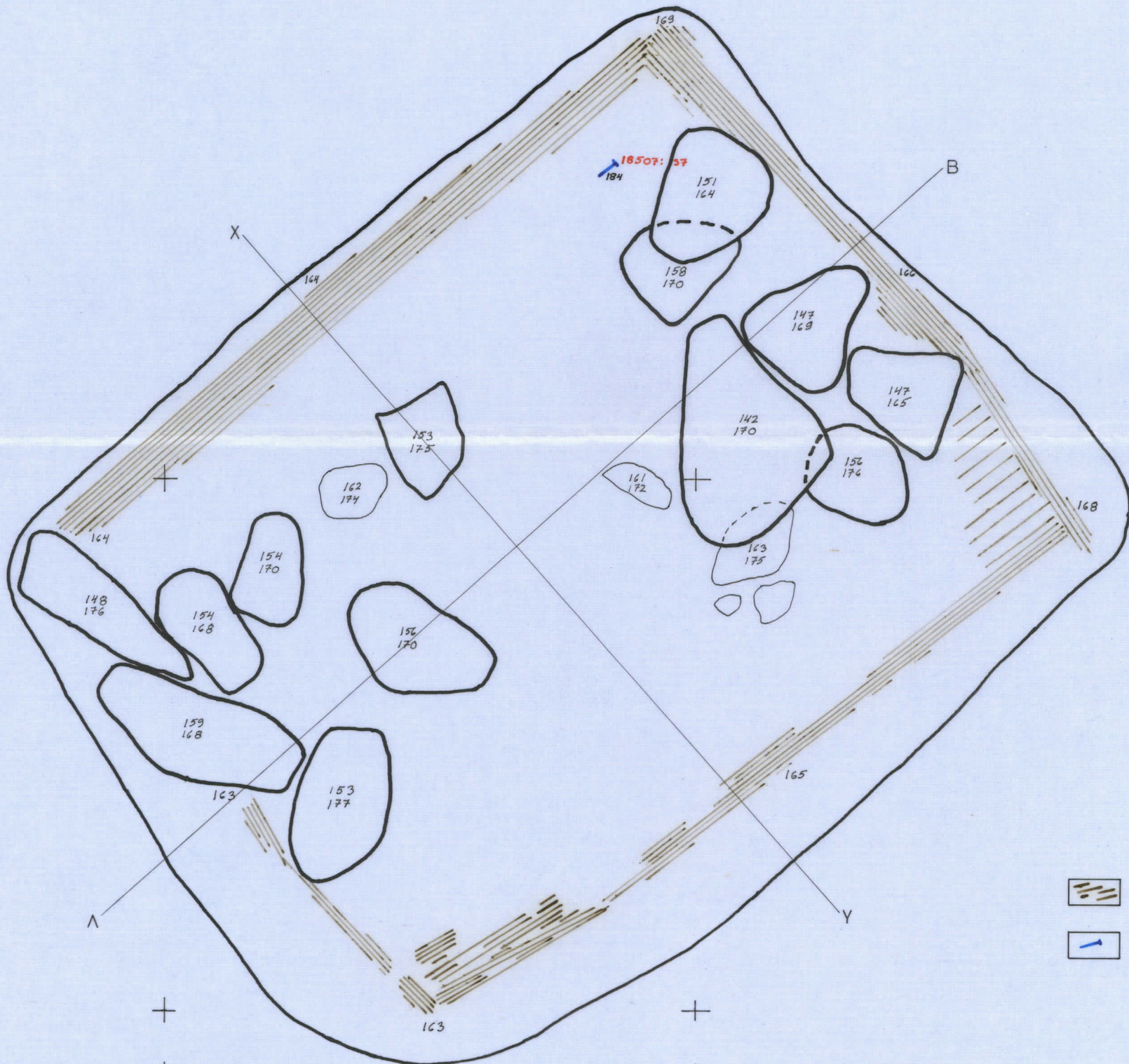
Kp. pl. 115

+111

+

+

+110

PUUTA

RAUTAA

+109

+

+

54

55

56

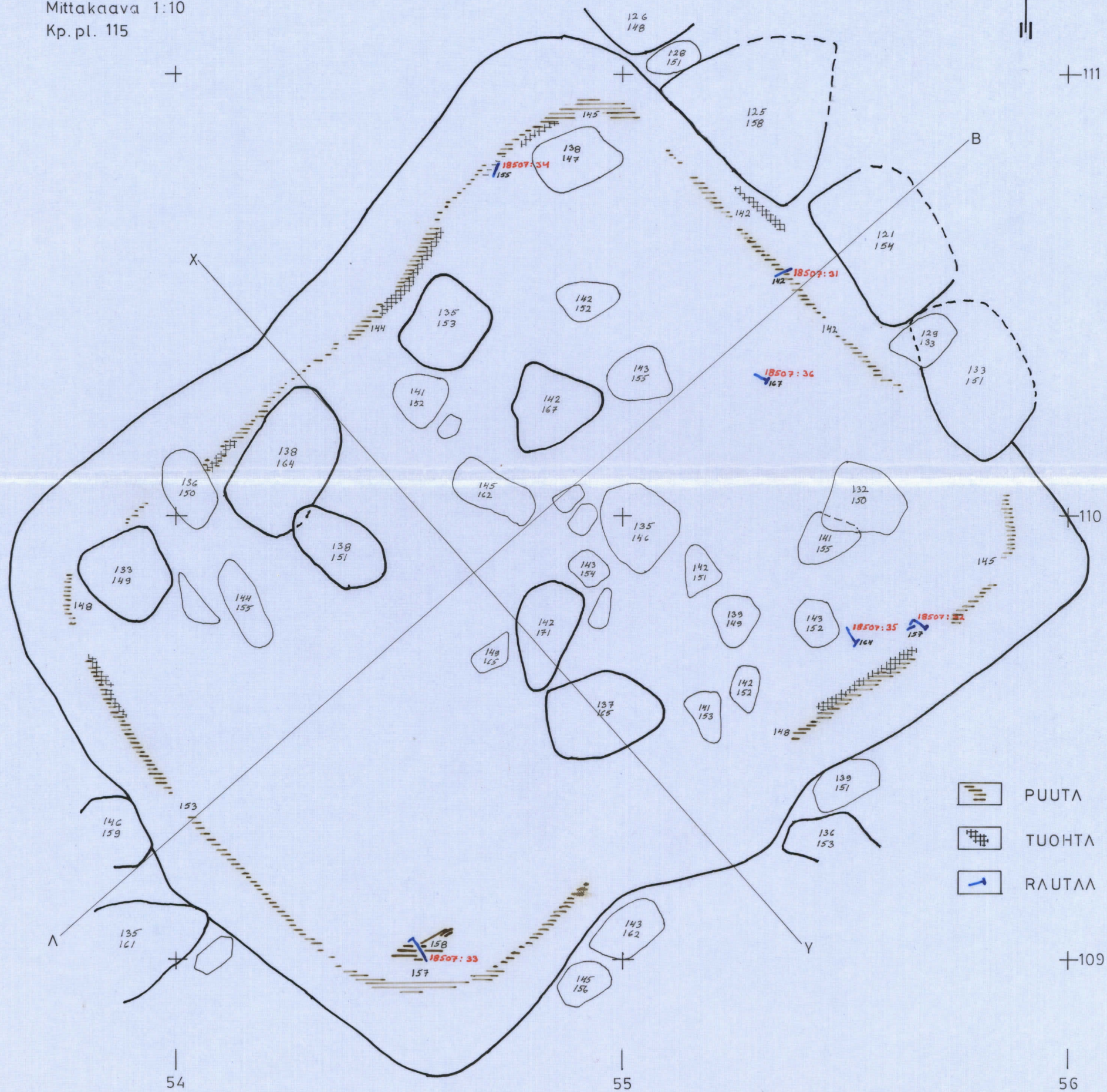
LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971

LÄIKKÄ 2, III kerros

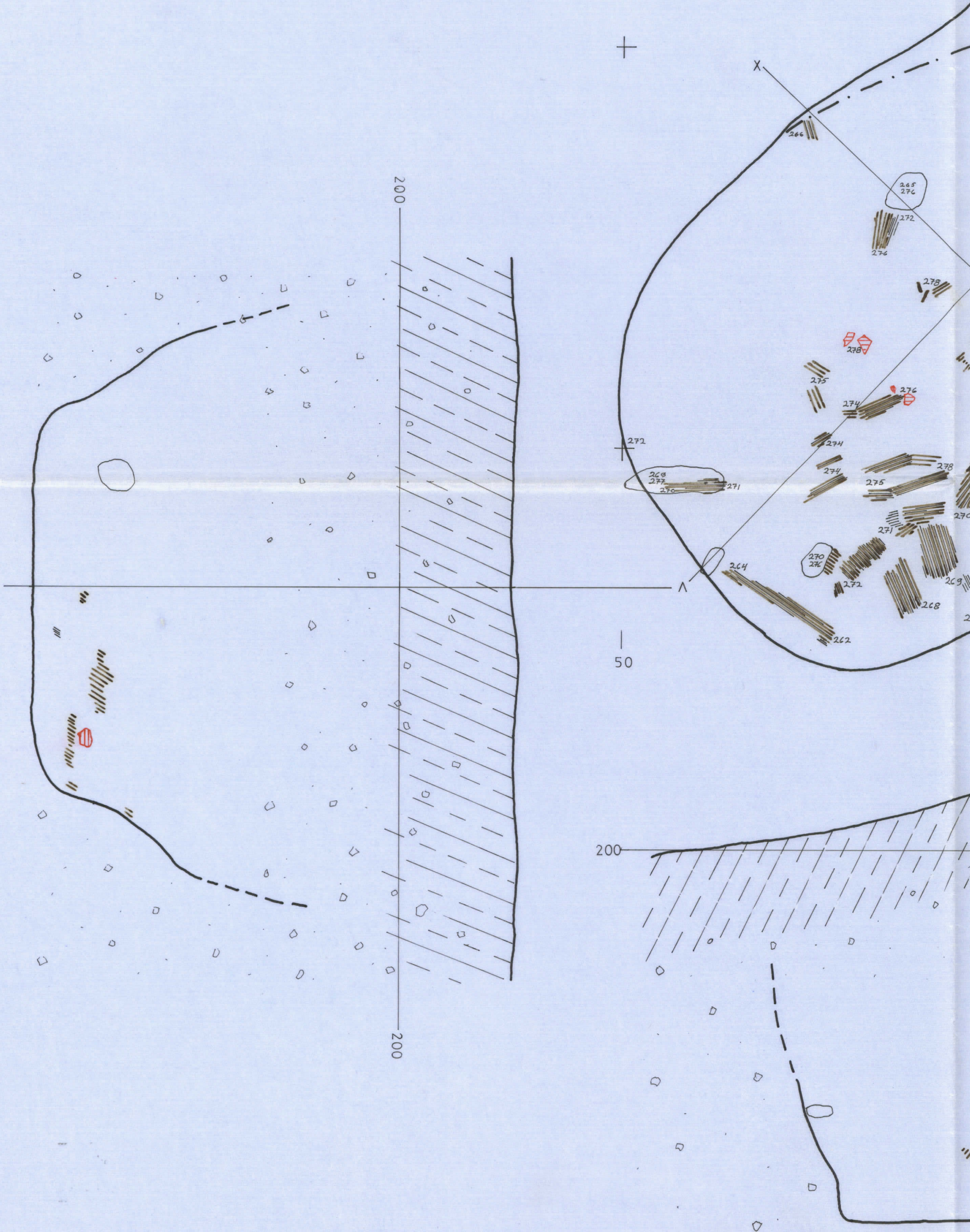
Mittakaava 1:10

Kp.pl. 115

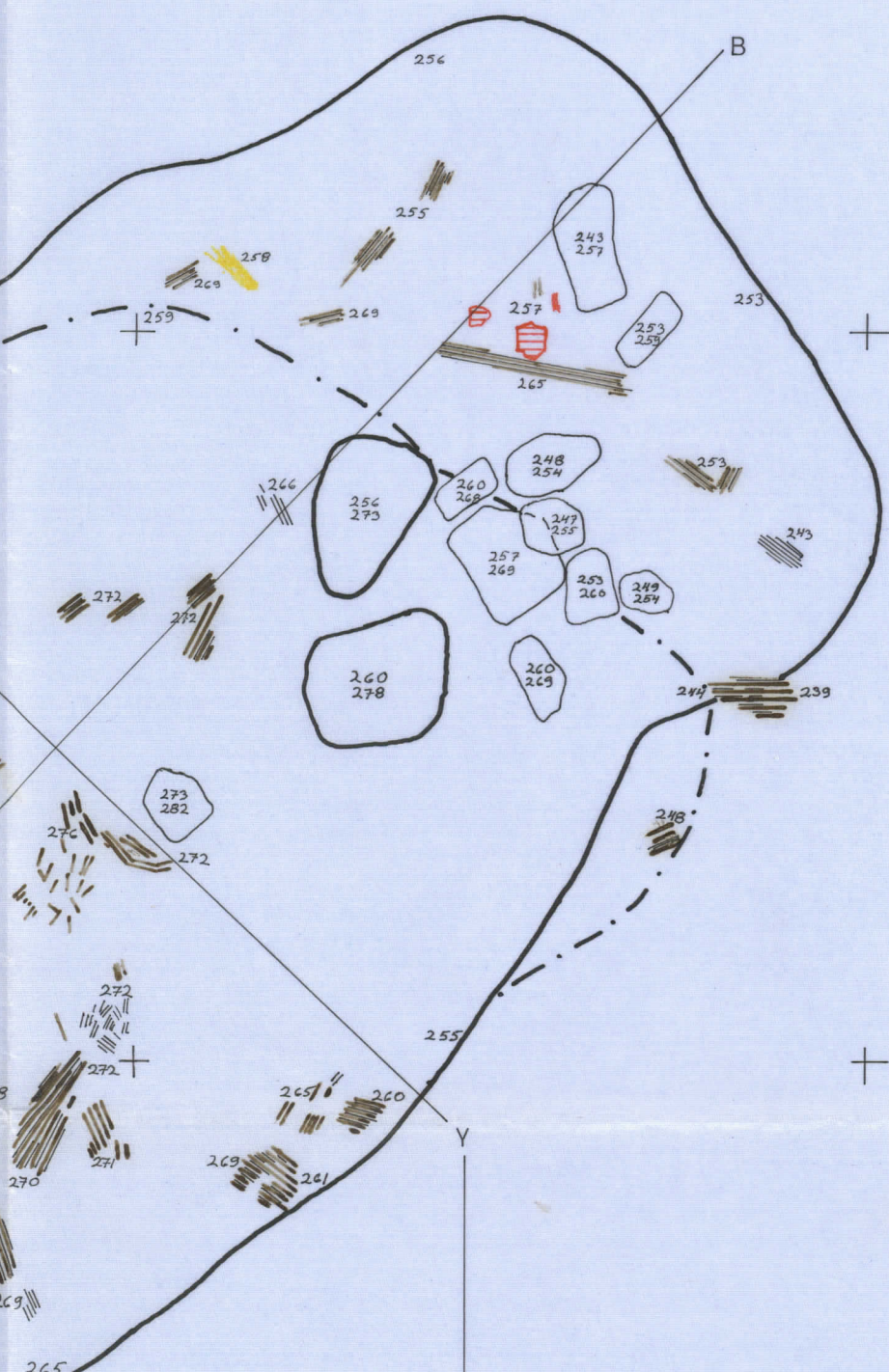

LEMPÄÄLÄ - LEMPOINEN

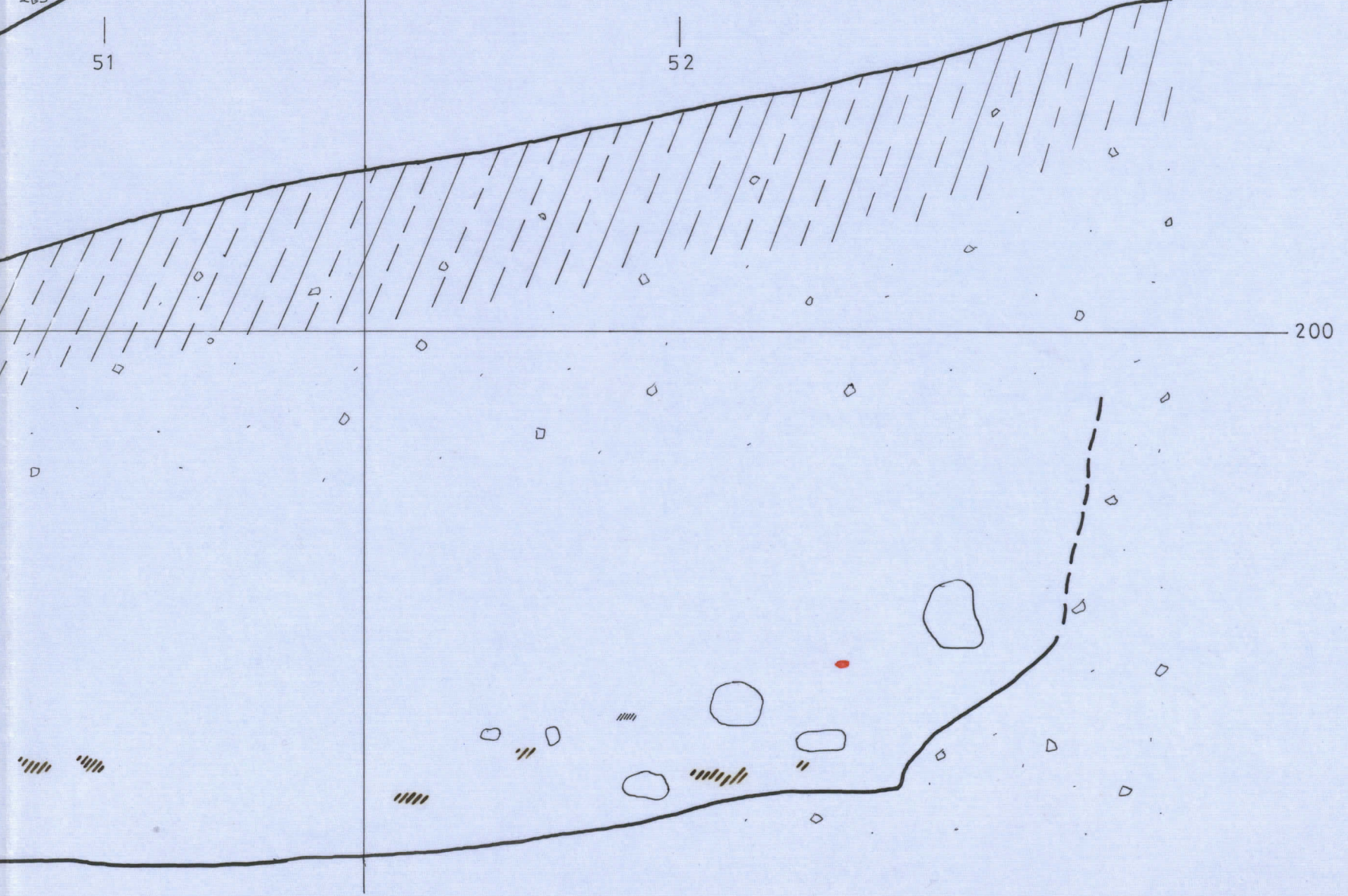
P-L LEHTOSALO-HILANDER 1971
LÄIKKÄ 3, I kerros ja profiilit
Mittakaava 1:10
Kp.pl. 115

- RUOKAMULTAA
- SORAA
- PUUTA
- HIILTÄ
- TIILTÄ
- MAATUNUTTA LUUTA

F. 36121

1 ALUE ENNEN KAIVAUSTA 24.5 1971
LÄNNESTÄ PÄIN.

F. 36122

2 NÄKYMÄ HARJUN ALARINTEESTÄ KU-
VATTUNA LUOTEESTA SILLOIN KUN
KAIVAUKSEN PITI ALKAA 24.5

3 TILANNE 3.6, KUVATTUNA LÖUNAASTA

4 TILANNE 2.6, KUVATTUNA LÄNNESTÄ

F. 36125

5 TILANNE 1.6, KUVATTUNA MILTEI
ETELÄSTÄ

F. 36126

6 TILANNE 3.6, KUVATTU ETELÄKAAKOSTA

7 TILANNE 3.6, KUVATTU ETELÄSTÄ

F. 36128

8 ALUE KUVATTUNA TIEN
PENKALTA PINTAKERROKSEN
TULTUA POISTETUKSI

F. 36129

9 ALUEEN ITÄOSAA KUVAT-
TUNA KAAKOSTA VANHALTA
MAANTIELTÄ.

LEMPÄÄLÄ
LEMPÖINEN

F. 36130

F. 36131

F. 36132

F. 36133

10 PANORAAMAKUVASARJA KAIVAUSALUEESTA KESÄKUUN PUOLIVÄLISSÄ.

F. 36134

F. 36135

F. 36136

F. 36137

11 SAHA ALUE KESÄKUUN KOLMANNELLA VIIKOLLÄ.

1971

P.-L. LEHTOSALO-HILANDER

12 KAIVAUSALUEEN ITÄOSA KUVATTUNA
LUOTEESTA. TILANNE KESÄKUUN VIIHEISELLÄ
VIIKOLLA. F. 36140

13 YLEISKUVA ALUEESTA KAIVAUKSEN
VIIHEISELLÄ VIIKOLLA. KUVATTU ETELÄSTÄ

14 ALUE KUVATTUNA ETELÄKAAKOSTA
KAIVAUKSEN VIIHEISELLÄ VIIKOLLA

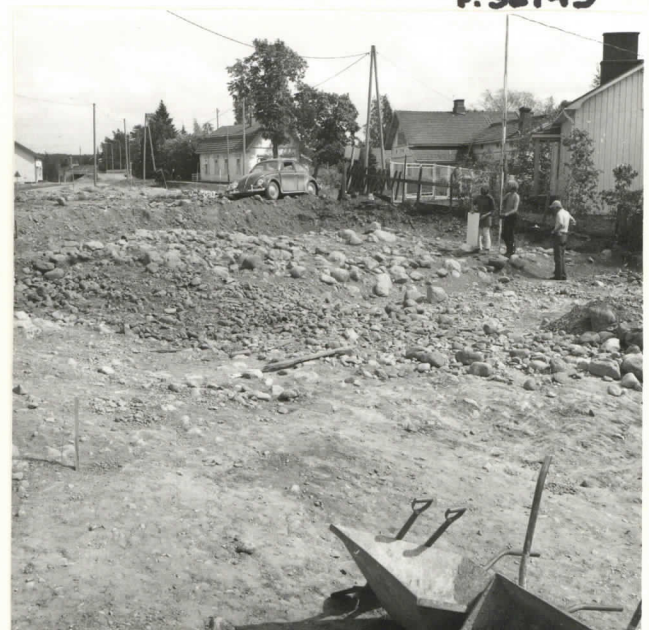
F.
36141

15 POJAT TYÖSSÄ.

F. 36142

16 ALUEEN ITÄOSAA KUVATTUNA
LUOTEESTA. P. LEHTOALAN MALLINEN 1971

17 KAIVAUSALUEEN KAAKKOISKULMA
KUVATTUNA LÄNSILUOTEESTA.

LEMPÄÄLÄ
LEMPAINEN

F. 36144

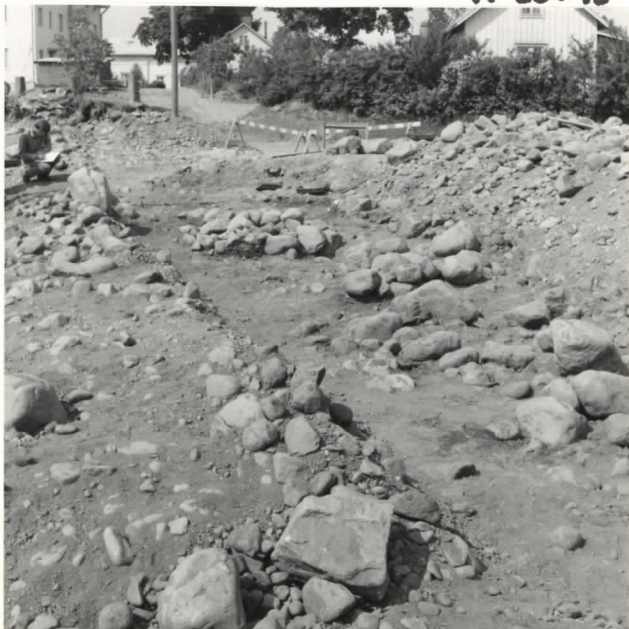
18 KIVIKKOA ALUEELLA 92-96/
68-70 KAAKOSTA

F. 36146

20 KIVIKKOA ALUEELTA 92-96/
68-70 KAAKOSTA

F. 36148

22 ALUEEN ITÄOSAA KUVATTUNA
ETELÄSTÄ. HAUTA 10 KESKELLÄ.

F. 36145

19 92-96/68-70 KAAKOSTA

F. 36147

21 ALUEEN ITÄSIVUA KUVATTUNA
KAAKOSTA VANHALTA MAANTIETÄ

F.
36149

23 HAUTA 10 KESKELLÄ KUVAT-
TUNA KAAKOSTA

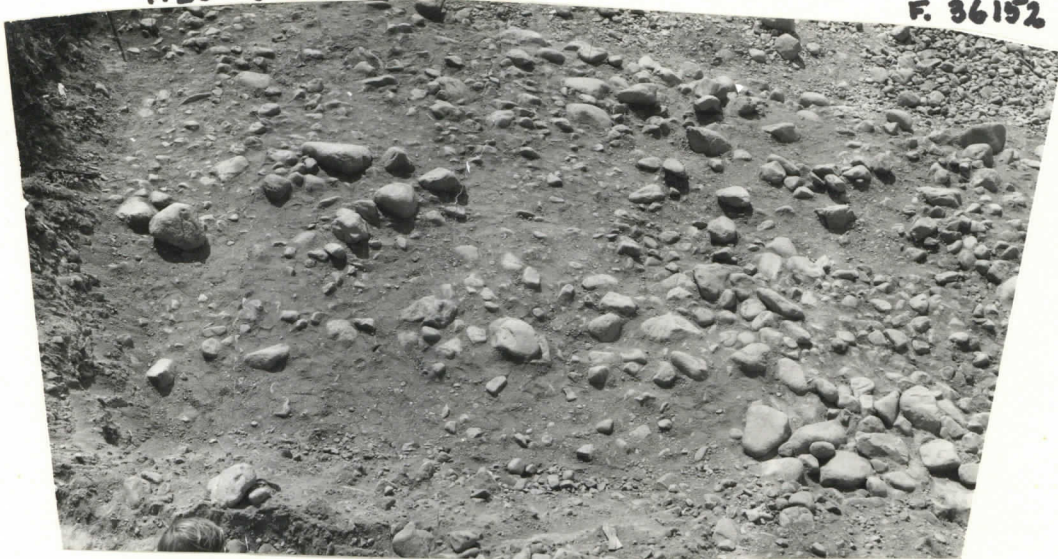
1971

F. 36150

F. 36151

F. 36152

24 PANORAAHAKUVA RUUDUISTA 90-92/
67-70 KUVATTUNA KOILLISESTA

F. 36153

25 N:O 10 IDÄSTÄ KÄSIN

F. 36160

32 NELIKULMAINEN KIVIKEHÄ 2
KUVATTUNA YLÄVIISTOSTA LÄNNESTÄ KÄSIN.

F. 36161

33 NELIKULMAINEN KIVIKEHÄ 2
KUVATTUNA YLÄVIISTOSTA LÄNNESTÄ KÄSIN

F.
36162

34 NELIKULMAINEN KIVIKEHÄ 2
KUVATTU YLÄVIISTOSTA LÄNNESTÄ KÄSIN

F.
36163

35 KUOPPA 2 LUOTTEESTA

F. 36165

F. 36164

36 KUOPPA KUVATTUNA LÖUNAASTA

37 KUOPPA 2 KUVATTUNA LÖUNAASTA.
1971

26 ALUEEN POHJOISOSA NÄHTYÄ
ETELÄSTÄ PÄIN. F 36154

27 ALUEEN POHJOISOSA NÄHTY-
NÄ ETELÄLOUNAASTA.

F. 36155

28 ALUEEN POHJOISOSA LOU-
NAASTA.

F. 36158

29 KIVIKKOA RUUDUSSA 48/118
KUVATTU KAAKOSTA.

F. 36159

30 KAIVAUSALUEEN KOILLIS-
NURKKA LUOTEESTA.

1971

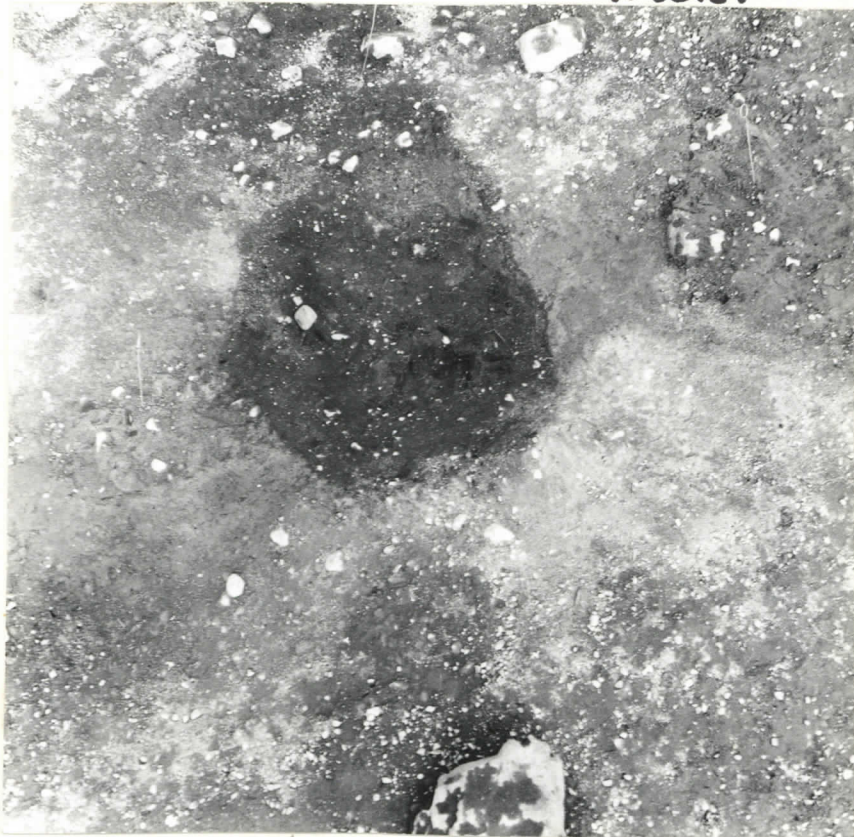
31 KAIVAUSALUEEN KOILLISNURKKA
KUVATTUNA LUOTEESTA.

F. 36166

38 KUOPPA 3 KOILLISESTA

F. 36167

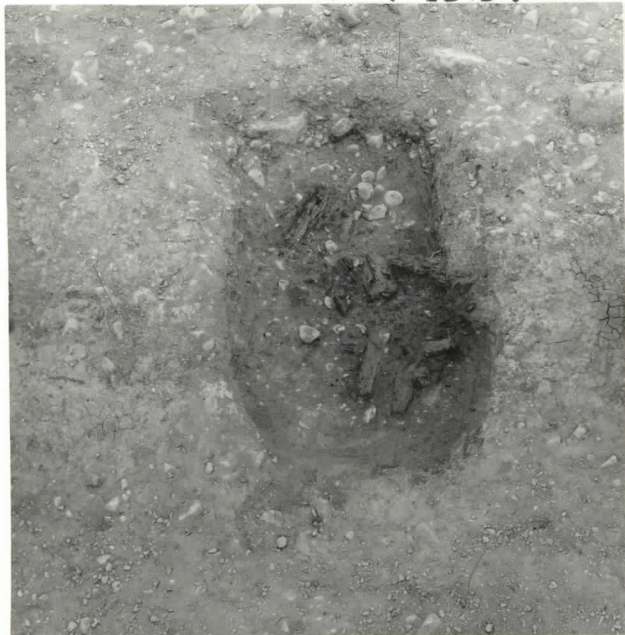
39 KUOPPA 3 LOUNAASTA

F. 36168

40 PUUPALASET KUOPAN 3 LOUNAISPÄÄSSÄ
LUOTEESTA.

F. 36169

41 KUOPPA 3 KUVATTUNA
LOUNAASTA.

F. 36170

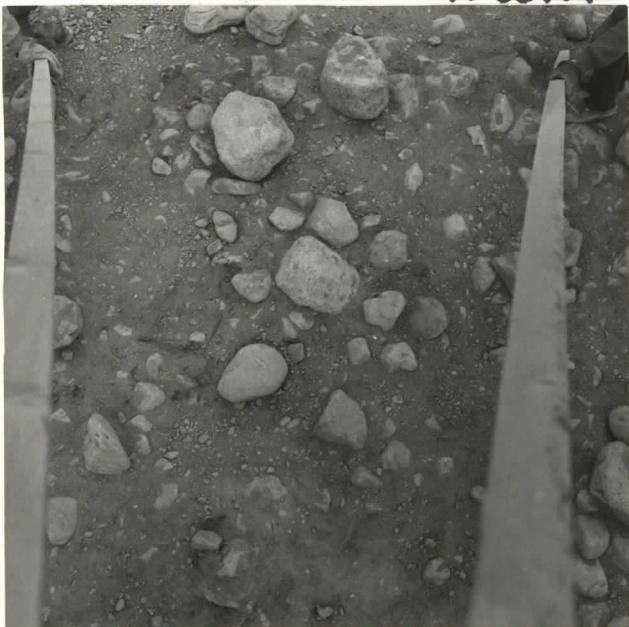

42 KUOPPA 3 KUVATTUNA
LOUNAASTA.

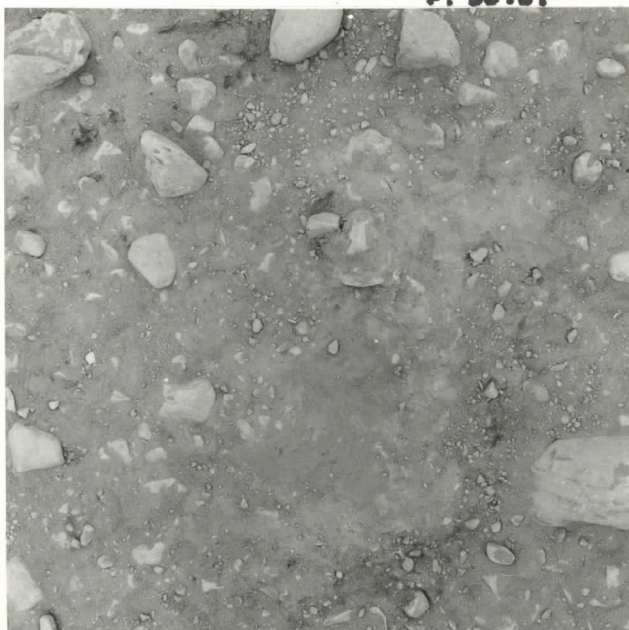

49 UUDEN TIEN PENKKA LÄHESTYMÄSSÄ UHKAAVASTI KAIVAUSALUETTA. KUVASSA ALHAALLA OIKEALLA KIVIKASA 6. VALOKUVA OTETTU MILTEI POHJOISESTA.

F. 36179

51 KIVIKASA 6, KUVATTUNA ETELÄSTÄ
F. 36181

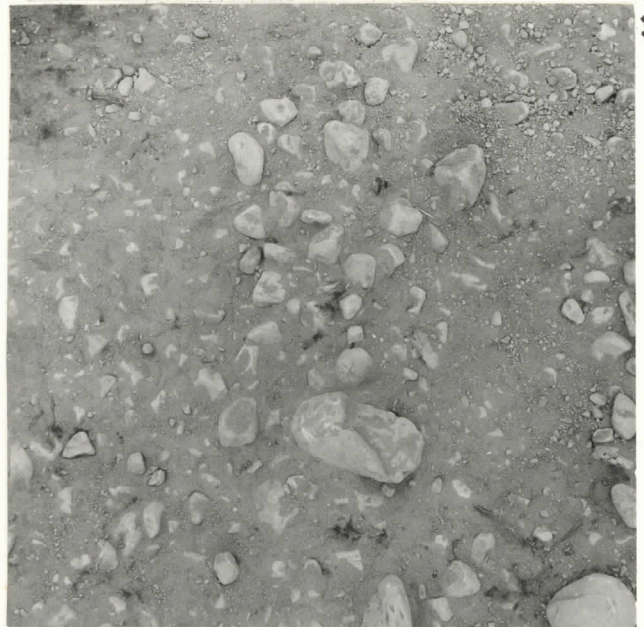

53 46/120 ETELÄISEMPI "NAHANLIOTUS-ALLAS" KAIVAUKSEN ALKUVAIHEESSA KUVATTUNA LÄNSILÖUNAASTA.

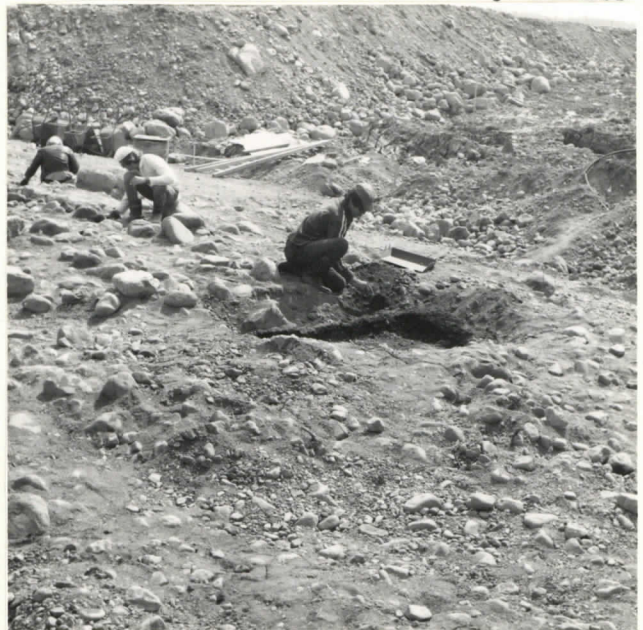

50 KIVIKASAT 6 JA 7 KUVATTUNA MILTEI SUORAAN POHJOISESTA, TAUSTALLA UUTTA TIETÄ, JOKA ON ENTISEN HAVASLAHDEN KOHDALLA.

F. 36180

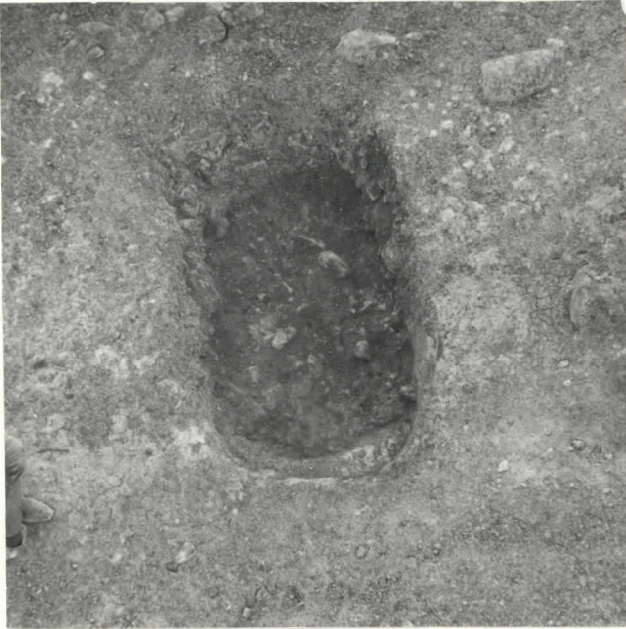
52 KIVIKASA 7, KUVATTUNA ETELÄSTÄ
F. 36182

54 ETELÄISEMPI "NAHANLIOTUS-ALLAS" KUVATTUNA POHJOISESTA.

1971

F. 36171

43 KUOPPA 3 KUVATTUNA LOUNAASTA,
POHJATASO

F. 36173

45 KELLARI TMS. KUVATTUNA
LOUNAASTA

F. 36175

47 PALANEITA KIVIÄ KASSA 5
KUVATTU KAAKOSTA

F. 36172

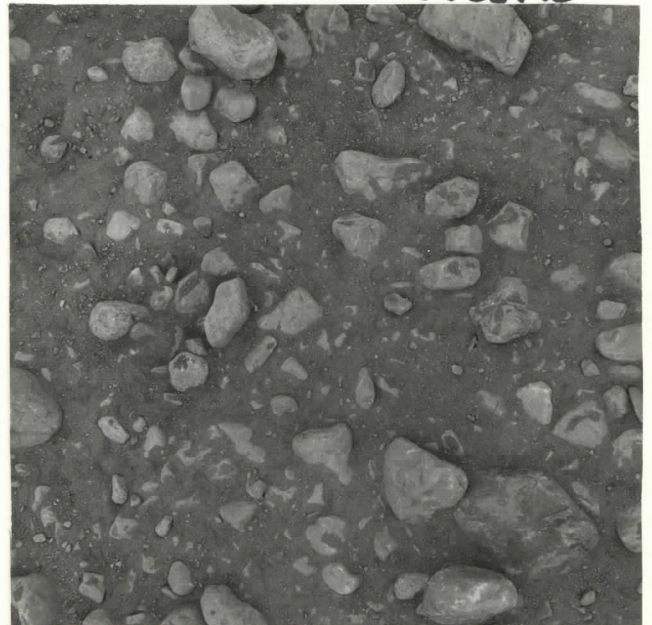
44 49/114 "KELLARI" KUVATTUNA
LOUNAASTA

F. 36174

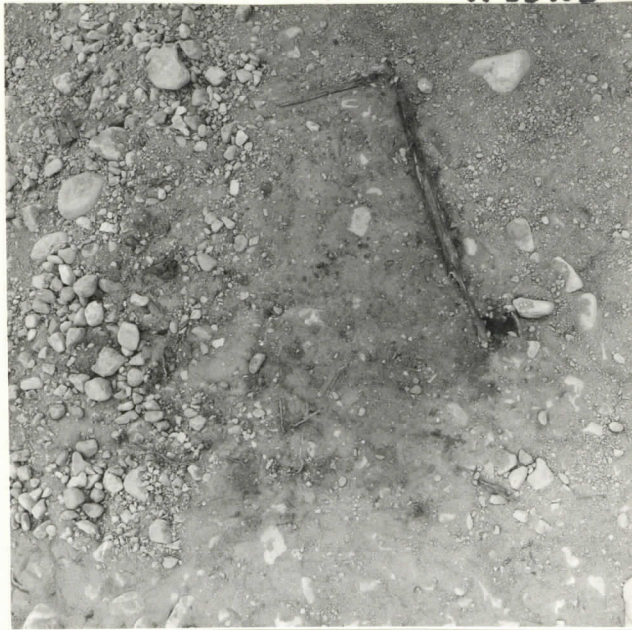

46 KIVIKASA 4

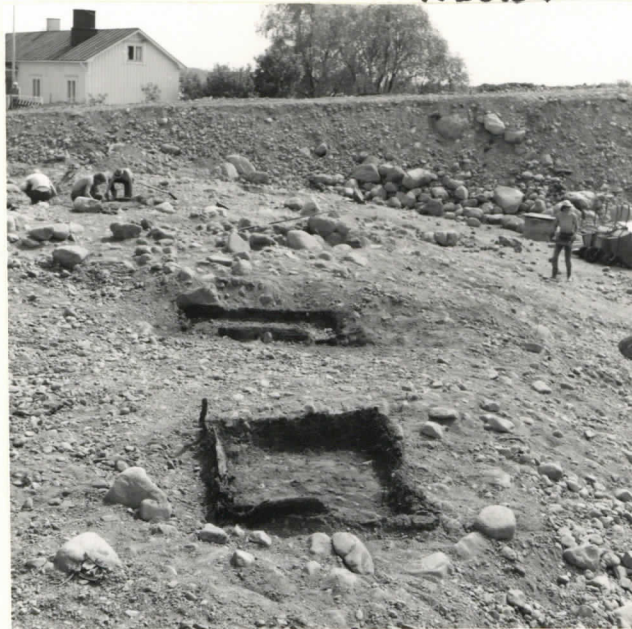
F. 36176

48 KIVIKASA 5

55 POHJOISEMPI "NAHANLIOTUSALLAS"
KUVATTUNA ETELÄKAAKOSTA 46/124
F. 36184

56 "NAHANLIOTUSALTAAT" KUVATTUNA
LUOTTEESTA. F. 36185

57 "NAHANLIOTUSALTAAT" JA "KELLARI"
YHDESSÄ RIVISSÄ, KUVATTUNA POHJOISKOILHESTA,
TUNSTALLA JO RAKENNETTUJA VAROTIETÄ. 1931